

FREDSDUVOR OCH OLIVKVISTAR

NAPOLEON föll i början av april 1814. Freden i Paris, som ordnade förhållandena mellan Frankrike och dess grannar efter mer än tjugo års ideliga omstörtningar, undertecknades redan i slutet av maj, och på hösten samma år samlades Europas statsmän i Wien för att rekonstruera det herrelösa Europa. Det första världskriget slutade i november 1918. Redan i januari 1919 öppnades fredskonferensen i Paris, och i juni kunde den första och viktigaste freden undertecknas.

Takten i det internationella rekonstruktionsarbetet efter det andra världskriget har som bekant varit åtskilligt långsammare. Det var i början av maj 1945, som Hitlers Tyskland till sist störtade samman; dess europeiska bundsförvanter voro då redan alla ur spelet, de flesta t. o. m. övergångna till den segrande sidan. Men ej förrän i augusti 1946 har världen fått se den första fredskonferensen sammanträda. Dennas arbete gäller, väl att märka, ingalunda huvudproblemet, Tysklands blivande ställning och gränser, utan endast dess forna bundsförvantes öde.

En sådan mellanperiod mellan de sista skottens avlossande och den slutliga fredsuppgörelsen hade påyrkats under kriget på flera håll i England med den motiveringen, att man borde undvika att denna gång — som 1919 — sluta fred, medan krigspsykosen ännu hade sitt grepp om segrarna. Synpunkten var onekligen i och för sig berättigad, men endast under två förutsättningar: dels att uppskovet verkligen ledde fram till bättre avvägda fredsvillkor och dels att förhållandet mellan segrarna själva utvecklade sig på ett sådant sätt, att drägliga tillstånd rådde i Europa under väntan på den slutliga freden.

När nu äntligen den första fredskonferensen efter femton månader sammanträtt i Paris, måste man tyvärr säga sig, att ingendera av dessa förutsättningar visat sig hålla. Visserligen har otvivelaktigt krigspsykosen bedarrat på många håll i England och Amerika. Den på sin tid mångenstädes med största belåtenhet

mottagna Potsdamöverenskommelsen om det tyska näringslivets framtida ställning utdömes nu med skärpa, och den även här i Sverige av åtskilliga med sympati studerade Morgenthauplanen och liknande hatfyllda fantastier tillhöra av allt att döma numera ett passerat stadium. Men allt tyder på att denna tillnyktring i sinnena får mycket små möjligheter att påverka själva fredsuppgörelsen; därtill ha alltför många fullbordade fakta av militär, politisk och ekonomisk art hunnit skapas under de femton gångna månaderna. Uppskovet har ur denna synpunkt visat sig vara en formalitet med mycket ringa reellt innehåll.

Vad åter beträffar förhållandet mellan segrarna ha pessimisterna redan fått rätt i en nästan skrämmande utsträckning. Under 1945 sökte man ännu i London och Washington bemanla den tilltagande kylan och de allt häftigare motsättningarna mellan Sovjet och de båda anglosaxiska makterna med lockande framtidsperspektiv och med tal på förekommen anledning om det hälsosamma i att tvistepunkterna finge framträda med full klarhet och utan alla diplomatiska förskönanden. Man uppträdde alla tre tillsammans i en del galaskådespel för mängden såsom den ur vissa — långtifrån alla — synpunkter rätt diskutabla Nürnbergprocessen, där på ett underligt sätt flertalet anklagades rent kriminella och sadistiska verksamhet blandats samman med de övrigas politiska felbedömningar eller av mer eller mindre välförstådd patriotism dikterade handlingssätt i fråga om Versaillesfredens tillämpande eller kringgående. På så sätt har man velat utplåna den eljest ganska tydliga rågängen mellan den gammalpreussiska andan och nationalsocialismen och diskrediterat ett element, som annars — med försiktighet brukat — borde ha kunnat ge en del vid Mellaneuropas rekonstruktion. Mot bakgrunden av det världspolitiska läget idag ter sig förekomsten av anglosaxiska och ryska domare sida vid sida på estraden i Nürnberg snarast sällsam.

Vad som skett och sker, är med alltmera skrämmande tydlighet, att en av de stora segrarmakterna på samma sätt som för tio år sedan Hitlers Tyskland begagnar den rådande ovissheten till att skapa en rad faits accomplis i Tyskland, Österrike och Ungern, på Balkan och i Persien under konsekvent utnyttjande av de andras krigströtthet och villighet att t. v. bevara freden med det ena offret efter det andra. På samma sätt som en gång det Tredje riket markerar nu ideligen en annan stormakt, att ett svalg är befast mellan dess uppfattning och den hävdvunna

västerländska i fråga om sådana begrepp som frihet, folkstyrelse och internationell moral. På samma sätt skjuter den framför sig en rad skyddslingar, vilkas ställning i mångt och mycket påminner om nyss pater Tisos Slovakien, Bardossys Ungern, Filovs Bulgarien eller Pavelitjs Kroatien. I några fall äro staten och till och med — så uppges det i London — i viss utsträckning personalen identiska. Dessa bulvaners berättigade eller oberättigade nationella aspirationer användas nu som murbräckor mot Englands intressen i Medelhavet på samma sätt som för sex—åtta år sedan mot västmakternas positioner i Tjeckoslovakiet och det jugoslaviska konungariket. Taktiken synes i korthet vara, att varje gång gå precis så långt, som man kan, utan att riskera fullständig brytning. Därför får man ibland se vissa korta reträtter, när motparten ter sig beslutsammare och handlingskraftigare än eljest — precis som när axelns ubåtspirater 1937 försvunno från Medelhavet eller den tjeckiska majkrisen 1938 upplöstes i intet, då det brittiska lejonet morrade kraftigare än väntat.

Den nu begynta Pariskonferensen har redan bjudit nya och ytterst allvarliga exempel på denna ständigt fortlöpande försämring av den internationella atmosfären. Särskilt Rysslands och dess närmaste satelliters angrepp mot Italien och Grekland samt den till synes meningslösa obstruktionen i vissa formfrågor äro oroande. Ännu betänkligare förefaller det samtidigt härmed än en gång inscenerade försöket att använda Sundfrågan som bräckjärn mot Turkiets självständighet och därmed även mot Englands återstående och redan starkt uppluckrade positioner i Nära och Mellersta Östern, för vilka Turkiet utgör ett omistligt flankskydd. Hur länge Turkiet — även om denna attack liksom de föregående kan avvisas — förmår bära bördan av den ständiga försvarsberedskap, som det alltjämt måste upprätthålla, är en fråga som kan få avgörande betydelse.

De fortsatta atomexperimenten i Stilla havet med sitt spioneriackompanjemang i Canada och det celesta fyrverkeriet i våra egna augustinätter utgöra ytterligare vittnesbörd om hur avlägsen den verkliga freden alltjämt är och hur allomfattande farozonen numera blivit i teknikens tidevarv.

Det kan naturligtvis sägas, att situationen ingalunda är desperat. Svåra motsättningar mellan segrarna höra till efter stora europeiska krig, där världsdelens politiska struktur undergått genomgripande förskjutningar. Påfrestningarna måste vara värre än någonsin denna gång, då vår världsdels hela mittparti så att

säga störtat in och även dess västra del starkt försvagats i politiskt och ekonomiskt hänseende. Både efter Napoleonskrigen och efter det Bismarckska enhetsverket följdes de första årens högspänning av en lugnare period i förhållandet mellan makterna, och i viss mån gäller detsamma om decenniet efter Versaillesfreden. Det mest oroande i läget just nu är snarast den fullständiga frånvaron av andlig kontakt mellan de båda sidorna och förekomsten av två alltigenom skilda samhällsordningar, av vilka åtminstone den ena i realiteten inte vill erkänna den andra som berättigad. På engelskt håll har man redan offentligen börjat befara, att Ryssland skall upprepa Hitlers gest från hösten 1933 och utträda ur det knappast ens startade FN. Den närmaste framtiden får visa, om vi verkligen hunnit så långt på vägen utför. Fullt sannolikt verkar det knappast. Att en dylik rysk gest emellertid i hög grad skulle försvåra de mindre europeiska staternas och ej minst Sveriges politiska ställning, ligger i öppen dag. Ur svensk synpunkt är det också av största vikt, i vad mån det kan lyckas för Finland att trots den storpolitiska åskluften i Paris uppnå en förbättring av sin svåra, ja, ur vissa synpunkter olidliga position.
